

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Міхальової Юлії Олександрівни
«Філософсько-рефлексивне осмислення правової культури особистості:
проблема агапелогічного підходу»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 033 Філософія

Актуальність представленої теми дисертаційного дослідження зумовлена насамперед місцем правової культури особистості в онтологічному полі філософії, яка характеризує рівень правової соціалізації члена суспільства, ступінь засвоєння і використання ним правових начал державного і соціального життя. Правова культура особи означає не тільки знання і розуміння права, а й правові судження щодо нього як про соціальну цінність, і головне — активну роботу з його здійснення, зі зміцнення законності і правопорядку. Вона включає перетворення особистістю своїх здібностей і соціальних якостей на підставі правового досвіду. Філософське осмислення сучасних суспільних процесів передбачає глибоке дослідження соціально-онтологічних, етичних, політичних, культурних та правових основ соціального життя. Тому дослідження різних аспектів духовного життя, правової культури, цінностей тощо важливе для більш глибокого розуміння правового буття, в якому людина може захистити свою людяність, втілити своє покликання, своє право бути людиною.

У своїй дисертації Юлія Міхальова має на меті філософсько-рефлексивне осмислення феномена правової культури особистості на методологічних засадах агапелогічного підходу. В результаті проведеної роботи дисертантці вдалося на основі аналізу філософської спадщини вітчизняних та зарубіжних мислителів уточнити визначення понять «правова культура», «правова культура особистості» у філософському дискурсі. Юлія Міхальова запропонувала авторське визначення поняття «правова культура особистості», під яким розуміється сукупність поглядів, цінностей, норм, установок, які характеризують ставлення особистості до права, законності, правосуддя та суспільно-правового буття. В роботі зазначено, що онтологічна сутність правової культури особистості розкривається в самоусвідомленні себе цілісною та гармонійною особистістю, світовідношення якої базується на агапічних

настановах. Зазначено, що правова культура особистості має ціннісну природу та відображає у правовій формі стан найважливіших соціальних цінностей, зокрема цінності свободи особистості.

До значних наукових результатів дисертаційного дослідження можна віднести те, що дисертантка вперше провела філософське дослідження онтологічної сутності правової культури особистості як феномена соціокультурного буття на методологічних засадах агапелогічного підходу. Новизну висновків вона конкретизувала, окресливши теоретико-методологічні та праксеологічні контури агапелогічного підходу в соціально-філософському контексті та міждисциплінарному просторі гуманітарного знання; обґрунтувала використання агапелогічного підходу в дослідженні правової культури особистості, що дає можливість змістовно та цілісно охарактеризувати правову культуру особистості, яка реалізується через якісні взаємовідносини між членами суспільства, в основу яких покладено соціальне життя на принципах «любові-мудрості – розум/розумності – справедливості»; визначила смислові параметри терміну «агапічна соціальність», під якою розуміється різновид соціальної реальності, що сформований як результат соціальних відносин та соціальної взаємодії на основі людяності, довіри та пріоритеті духовності.

У першому розділі «Правова культура особистості у філософській рефлексії» проведено концептуальне узагальнення різних підходів до розуміння правової культури особистості. Дослідження проблематики культури особистості взагалі та правової культури особистості зокрема відбувається з давніх часів протягом тисячоліть, тому авторка не ставила перед собою завдання зробити цілісне концептуальне осмислення правової культури особистості через неможливість всебічного її дослідження в межах дисертаційної роботи. Правова культура як складний соціокультурний феномен формується протягом тривалого часу, тому велике значення для формування правової культури має історичний контекст, історичний досвід та традиції.

У другому розділі «Методологічні основи дослідження правової культури особистості: між аксіологічним та агапелогічним підходами» досліджується аксіологічний підхід у дослідженні правової культури особистості та

евристичний потенціал агапелогічного підходу в дослідженні правової культури особистості. Авторкою розкрито евристичний потенціал аксіологічного підходу в дослідженні правової культури особистості, який фокусує увагу на цінностях особистості, які впливають на формування світовідношення, світосприйняття людини. За допомогою аксіологічної методології можна проаналізувати значущість та цінність кожного компонента правової культури, ціннісну природу правової культури особистості.

У третьому розділі дисертації «Правова культура особистості в соціокультурному просторі сучасного суспільства: перспективи практизації агапелогічного підходу» проаналізовано онтологічну сутність правової культури особистості в контексті правового буття суспільства як агапічної соціальності та правова культура особистості в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства. Авторці вдалося розкрити онтологічну сутність правової культури особистості, яка має складну структуру, що включає такі елементи, як правове світовідношення, правовий світогляд, правові цінності, правові норми, інструменти нормотворення, правова ментальність, правова свідомість, правова поведінка, правові стереотипи, правовий досвід, правова практика, правові звички, особистісна структура.

Уваги заслуговують теоретичні основи дослідження, котрі обумовлені філософськими, соціологічними, культурологічними концепціями та положеннями, пов'язаними прямо або опосередковано з феноменом правової культури особистості.

Для вирішення мети та відповідних завдань у дослідженні застосовано комплекс взаємопов'язаних методів та підходів. У дисертації використано діалектичний підхід, метод сходження від абстрактного до конкретного, історичний та системний методи, аксіологічний підхід, а також компаративний метод. Використання агапелогічного підходу дало можливість цілісно та змістовно дослідити онтологічну сутність правової культури особистості, відкрити нові можливості аналізу світосприйняття людини, визначення впливу соціально-правових взаємовідносин на специфіку правової культури особистості.

Структура наукового дослідження чітко визначена та обґрунтована, всі її елементи узгоджені між собою. Джерельна база роботи свідчить про ґрунтовність теоретичного осмислення об'єкта та предмета дослідження. Зокрема, у дисертації список використаних джерел містить 212 найменувань, з них 71 – іноземними мовами, що свідчить про ретельний науковий аналіз заявленої теми. Дисертація є самостійною науковою працею, де висвітлені власні розробки та ідеї авторки. Робота містить теоретичні та методичні положення, а також висновки, сформульовані власне дисертанткою. Використані в дисертації ідеї, положення та концепції інших авторів мають відповідні посилання і застосовувалися лише для посилення аргументації та підкріплення власних ідей. Опубліковані праці Міхальнової Ю.О. у наукових фахових виданнях засвідчують повноту викладу основних результатів дисертації.

Дисертаційне дослідження є частиною наукової теми кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Розвиток творчої особистості в сучасному соціально-філософському пізнанні» (ресстраційний номер 0122U000076).

Оцінюючи в цілому роботу Міхальнової Ю.О. загалом позитивно, однак, деякі положення і твердження викликають ряд дискусійних і полемічних запитань.

1. Обґрунтуйте доцільність використання саме агапелогічного підходу для дослідження правової культури особистості.
2. Залишається відкритим питання про те, як дисертантка оцінює роль та цінність свободи особистості в українській ментальності.

Висновок: дисертаційна робота на тему «Філософсько-рефлексивне осмислення правової культури особистості: проблема агапелогічного підходу» є оригінальним, завершеним дослідженням, виконане на високому теоретичному і методологічному рівні і має практичну цінність. У дисертаційній роботі Міхальова Ю. О. продемонстровано науково обґрунтовані результати, кваліфіковано виконано всі поставлені наукові завдання, показано

володіння методологією наукових досліджень щодо продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю. Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Вважаю, що Міхальова Юлія Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Рецензент:

Доктор філософських наук,
доцент, доцент кафедри
філософії, соціології та менеджменту
соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Зоя АТАМАНЮК

